

32. Kaupunginmuseo

Helsingin kaupungin museon kertomus v:lta 1950 oli seuraavan sisältöinen:

Museolautakunta

Helsingin kaupunginvaltuusto oli kokouksessaan tammikuun 11 p:nä 1950 valinnut Helsingin kaupungin museolautakunnan puheenjohtajaksi v:ksi 1950 valtionarkistonhoitajan, professori Y. Nurmion ja lautakunnan jäseniksi arkistonhoitaja A. Ikosen, kunnallisneuvos E. Janatuisen, filosofian maisteri H. Kontturin ja filosofian tohtori T. Stjernschantzin. Kaupunginhallitus valitsi edustajakseen museolautakuntaan rouva H. Meltin ja museolautakunta varapuheenjohtajakseen v:ksi 1950 kunnallisneuvos E. Janatuisen.¹⁾

Lautakunnan sihteerinä toimi kaupunginmuseonhoitaja H. Helminen.

Museolautakunta kokoontui kertomusvuoden aikana 7 kertaa.

Kaupunginhallituksen pyynnöstä lautakunta antoi vuoden aikana lausunnot seuraavista asioista:

Huhtikuun 6 p:nä päätettiin periaatteessa puoltaa S/v Pommernin ostoa ja käyttöä merenkulkumuseon tarpeisiin edellyttäen, että pääkaupunkiin ryhdyttäisiin aikaansaamaan valtakunnallista, koko maan merenkulun historiaa esittelevää merenkulkumuseota, jonka perustamiskustannuksiin Helsingin kaupunki täten osallistuisi.

Lausunnossaan toukokuun 9 p:ltä lautakunta esitti, että A. Gallen-Kallelan museon muodostaminen Helsingin välittömässä läheisyydessä olevaan Tarvaspäähän olisi erittäin suotavaa. Suunnitelman toteuttaminen A. Gallen-Kallelan elämäntyön arvon vastaavaksi aiheuttaisi museolautakunnan mielestä kuitenkin sekä museon perustamisvaiheessa että sitten edelleen jatkuvasti niin suuria kustannuksia, että niistä vastaaminen on koko maan eikä vain Helsingin kaupungin asia. Jotta A. Gallen-Kallelan itsensä alulle panema museosuunnitelma ei kokonaan raukeaisi tässä vaiheessa, jolloin kiinteistön myynti joko Helsingin kaupungille tai jollekin yksityiselle on ratkaistavana, museolautakunta pyysi kaupunginhallitusta harkitsemaan, voisiko kaupunki ostaa tarjotun kiinteistön varattavaksi A. Gallen-Kallelan museoksi ja siten osaltaan auttaa tätä kauan vireillä ollutta suunnitelmaa toteutumaan.

Finlandia kuva oy:n kaupunginhallitukselle tekemän tarjouksen johdosta, joka koski Helsingin kaupungin 400-vuotisjuhlatilaisuuksien valokuvaamista, lautakunta totesi toiminimen asettamat ehdot ja hinnat kaupungille epäedullisiksi ja asettui huhtikuun 18 p:nä antamassaan lausunnossa epäväälle kannalle.

Viran- ja toimenhaltijain sosiaalista huoltoa koskevasta aloitteesta toukokuun 24 p:nä antamassaan lausunnossa lautakunta esitti, että kaupunginhallitus painattaisi eri virastoille jaettavaksi selostusvihkosen, jossa lueteltaisiin kaupungin palveluksessa olevien viranhaltijain edut ja sosiaaliseen huoltoon kuuluvat asiat niitä koskevina asetuksineen sekä ne kaupungin virastot ja viranhaltijat, jotka hoitavat näitä asioita.

Tersmedenien sukuyhdistyksen Ruotsissa esitettyä, että kiinteistötoimisto luovut-taisi sille Leppävaaran kartanon kalustoon kuuluvan ruokakellon, jonka vara-amiraali C. Tersmeden v. 1762 oli hankkinut Leppävaaran kartanoon, museolautakunta ilmoitti

¹⁾ Mus.lk. 25 p. tammik. 3 §.

kiinteistötoimistolle toukokuun 26 p:nä antamassaan lausunnossa, ettei se pidä anomukseen suostumista suotavana ja esitti toivomuksen, että C. Tersmedenin nimeä ja toimintaa edustava ja kartanon menneisyydestä kertova muistoesine liitettäisiin kaupunginmuseon kokoelmiin, jossa 1700-luvun esineitä on valitettavan vähän. Tersmedenin sukuyhdistys oli sittemmin tarjoutunut luovuttamaan kaupunginmuseon kokoelmiin eversti E. A. Tersmedenin lompakon kyseisen ruokakellon vastineeksi, minkä johdosta museolautakunta syyskuun 21 p:nä antamassaan lausunnossa ilmoitti pysyvänsä aikaisemmassa kannassaan. Kaupunginhallitus päättikin, että Leppävaaran kartanon ruokakello oli poistettava kiinteistölautakunnan toimesta Leppävaaran kartanon vajarakennuksen päädyistä ja luovutettava kaupunginmuseolle.

Helsingin kaupungin 400-vuotisjuhlien johdosta ajankohtaisista, museolautakunnan toimialaan kuuluvista asioista tehtiin seuraavat aloitteet ja esitykset:

Maaliskuun 29 p:nä esitettiin kirkkohallintokunnalle, että se antaisi kunnostaa ne Vanhankirkon puistossa olevat hautakivet, jotka ovat Helsingin kaupungin historian kannalta merkittäviä. Esitys johti myönteiseen tulokseen.

Museolautakunnan maaliskuun 29 p:nä tekemän esityksen johdosta Osuusliike Elannon johtokunta päätti lahjoittaa Helsingin kuvastostaan jäljennetyn kokoelman kaupunginmuseolle.

Esplanaadikappelin kunnostamistöiden yhteydessä museolautakunta esitti, että ravintolaan saataisiin hankkia kaupunginmuseon kokoelmissa säilytetyistä Esplanaadikappelin historiaa esittävästä kuvista ja piirroksista fotostaatti- tai valokuvasuurennuksia. Kaupunginhallitus myöntyi esitykseen ja antoi arkkitehti N. Wasastjernan tehtäväksi kuvien valinnan, suurentamisen ja asettelun. Tarkoitukseen myönnetyllä 25 000 mk:n määrärahalta hankittiin ja asetettiin paikoilleen Esplanaadikappeliin 11 valokuvasuurennusta 30×40 cm.

Kaupunginhallituksen myönnettyä 65 000 mk Helsinki kuvissa — Helsingfors i bild nimiseen näyttelyyn koottujen taideteosten valokuvaamiseksi museolautakunta hankki yhteensä 111 valokuvanegatiivia 9×12 cm ja saman määrän kuva-suurennuksia 18×24 cm. Valokuvaamisen suoritti valokuvaaja C. Grünberg. Tämä Helsingin kaupungin historian tutkijoille ja kuvaajille tervetullut uusi ja arvokas kokoelma sisältää kuvia monista sellaisista tauluista, joiden olemassaolosta ja omistajista ei ole aikaisemmin ollut tietoja.

Museolautakunnan esityksen mukaisesti kaupunginhallitus kehoitti kaupunginmuseota sopimaan mahdollisimman edullisin ehdoin valokuvaajien ja sanomalehtien kanssa heidän ottamiensa Helsingin kaupungin 400-vuotisjuhlallisuuksiin kuuluvia uudenvuoden vastaanottotilaisuuksia ja kaupunginvaltuuston 75-vuotisjuhlallisuuksia esittävien valokuvien luovuttamisesta sekä kuvien negatiivien ja julkaisuoikeuden lunastamisesta kaupungille. Saamansa tehtävän mukaisesti kaupunginmuseo on koonnut 321 valokuvaa ja negatiivia sisältävän kokoelman, joka sisältää olennaisen osan 400-vuotisjuhlan eri tilaisuuksissa otetuista valokuvista. Lisäksi saatiin museon kokoelmiin 45 negatiivia ja suurennausta Messuhalliin järjestetystä näyttelystä Helsinki ennen ja nyt. Osuusliike Elanto lahjoitti sitä paitsi jäljennökset kaikista 400-vuotisjuhlista ottamistaan valokuvista kaupunginmuseolle.

Helsingin kaupungin alueella sijaitsevat esihistorialliset kiinteät muinaisjäänneksöt, joiden kunnostamisesta jo aikaisemmin oli tehty esitys ja pyydetty museolautakunnan lausunto, kunnostettiin juhluvuoden merkeissä kaupungin toimesta. Kaupunginhallitus myönsi 556 000 mk yleisten töiden lautakunnan käytettäväksi tähän tarkoitukseen. Kunnostamistöiden suunnitteluun osallistuivat kaupungin viranomaisten ohella Muinaistieteellisen toimikunnan edustajat.

Kun Helsinki-seura oli lähettänyt kaupunginhallitukselle esityksen historiallisen kaupunginosan perustamisesta joko Vanhaankaupunkiin, Kumpulaan tai Meilahteen ja kun tähän esitykseen läheisesti liittyi kysymys ulkomuseon perustamisesta Vanhaankaupunkiin, kaupunginhallitus päätti asettaa komitean asiaa valmistelemaan. Komitean puheenjohtajaksi valittiin kaupunginarkistonhoitaja R. Rosén ja jäseneksi museonhoitaja H. Helminen. Museolautakuntaa kehoitettiin nimeämään komiteaan edustajansa, joksi maaliskuun 29 p:nä nimettiin rehtori H. Kontturi.

Komitean toimesta hankittiin mm. mittapiirustuksia ja kuvia v:n 1950 aikana puretuista puurakennuksista yliopiston tontilla Hallituskatu 13:ssa ja Fabianinkatu 22:ssa

sekä valokuvia ja piirroksia eräistä muista empire-tyylisistä puurakennuksista Kruunuhaassa kaupunginhallituksen tätä varten myöntämällä 75 000 mk:n määrärahalta.

Naisten kunnallisilla asunto- ja rakennuspäivillä Helsingissä huhtikuun 11—12 p:nä olivat osanottajina museolautakunnan jäsenistä arkistonhoitaja A. Ikonen ja rehtori H. Kontturi sekä sihteeri H. Helminen.

Museolautakunta määräsi Helsingin kaupunginmuseon edustajaksi Suomen museoliiton vuosikokoukseen ja museopäiville Raumalla elokuun 19—21 p:nä museonhoitaja H. Helmisen, joka osallistui kokoukseen ja museopäivien yhteydessä toimeenpantuihin museokäynteihin ja retkeilyihin.

Museon toiminta

Kaupunginmuseon henkilökunnassa ei kertomusvuoden aikana tapahtunut muutoksia.

Museolautakunnan esityksestä Helsingin kaupunginvaltuusto päätti siirtää kaupunginmuseonhoitajan viran v:n 1951 alusta lukien 37. palkkaluokkaan.

Kaupunginmuseo sijaitsi edelleen Hakasalmen huvilassa, joka juhlavuodeksi sai uuden, kauniin ulkoasun. Museorakennus maalattiin, samoin kaikki sivurakennukset, piha tasotettiin ja kaunistettiin hyvin hoidetuin nurmikoin ja istutuksin, portti uusittiin ja katu-käytävääkin jatkettiin ohi portin museon kohdalla.

Samaan aikaan kun nämä kunnostamistyöt olivat käynnissä museon ympäristössä, museon toimistossa ja kokoelmissa työskenneltiin kiinteästi, jotta olisi selvitty 400-vuotisjuhlien aiheuttamista monista tehtävistä. Helsinki-aiheisten valokuvien ja piirrosten kysyntä oli kautta vuoden tavallista suurempi. Kuva-arkistoa käyttivät eri aikakaus- ja sanomalehdet, luennoitsijat, tutkijat ja julkaisujen toimittajat sekä koulut, liikkeet ja yhtymät, jotka omassa piirissään toimeenpanivat juhlatilaisuuksia ja erikoisnäyttelyjä Helsingin kaupungin juhlavuoden merkeissä. Aleksanterinkatuyhdistyksen järjestämä Aleksanterinkadun historiaa valaisevaa näyteikkunanäyttely perustui kaupunginmuseosta saatuun ainekseen. Renlund oy. valokuvautti 60-vuotisenäyttelyään varten sopivia aiheita museon kuvastosta, samoin eräät muut helsinkiläiset liikkeet ja ammattiliitot omia merkkivuosinäyttelyjään ja julkaisujaan varten. Helsingin historiaa koskevia tiedusteluja tehtiin päivittäin useita ja museosta käsin annettiin tietoja sitä koskevasta kirjallisuudesta ja arkistolähteistä.

Kaupunginmuseon taulu- ja piirroskokoelmasta oli 111 numeroa sijoitettuna toukuu-kuun 6 p:n ja syyskuun 10 p:n väliseksi ajaksi Taidehalliin järjestettyyn Helsinki kuvissa-näyttelyyn. Messuhallissa kesäkuun 12 p:nä avattuun näyttelyyn Helsinki ennen ja nyt lainattiin joukko esineitä museon kokoelmista ja näyttelyä varten valmistettiin museon kuvastosta n. 150 valokuvasuurennusta, jotka näyttelyn päätyttyä saatiin museon kokoelmiin.

Kertomusvuoden aikana kunnostettiin ja liimattiin kankaalle yhteensä 76 karttaa ja rakennuspiirustusta. Samoin korjattiin 1700-luvulta peräisin olevat Helsingin porvari-kaartin puvut ja varusteet sekä pestiin ja kunnostettiin kokoelmissa näytteillä olevia muita pukuja ja tekstiilejä. Taiteilija O. Niemi restauroi 12 öljymaalausta, kehyksiä kunnostettiin 8. Muutamia jalustoja uusittiin.

Museon asekokoelmat, ritari- ja kunniamerkki- sekä muistorahakokoelmat ynnä mitalit selvitettiin ja niistä laadittiin uusi, suomenkielinen kortisto.

Kun kaupungin omistamat kuvalaatat v. 1950 siirrettiin museon hoitoon ja kun ne sekä suuri valokuva-arkisto oli tarkoituksenmukaisesti ja osaksi uudelleen luetteloitava, kaupunginhallitukselta pyydettiin varoja rivirekisterin hankintaan. Myönnetyllä 110 000 mk:n määrärahalta ostettiin museolle Flexo-pyörivä teline, 130 Flexo-levyä, 60 Flexo-metallikielekettä, sarja aakkosia ja 457 Flexo-liuska-arkkia.

Kaupunginmuseon kokoelmiin lisättiin kertomusvuonna 7 062 museoesinettä. Tähän lukuun ei ole laskettu vielä luettelomatonta kuvalaattakokoelmaa eikä yli tuhatteen arkkiiin nousevaa sanomalehtileikekokoelmaa. Suurin osa uusista esineistä saatiin lahjoituksina.

Arvokkain lahjoitus on heinäkuun 30 p:nä edesmenneen neiti C. Mechelinin jälkisäädök-sen nojalla saatu kokoelma, jonka Helsingin kaupunginvaltuusto otti vastaan joulukuun 7 p:nä. Kokoelmaan sisältyy senaattori Leo Mechelinille kuuluneita arvo- ja muistoesi-neitä, mm. kultakello ja sinettisormus, 2 tohtorinsormusta, medaljonki, kultateräinen

kynäveitsi, kaikki Leo ja Cely Mechelinin ritari- ja kunniamerkit, muistorahat ja mitalit, 2 hopeista, 5-haarasta kynttilänjalkaa, hopeinen sokerimalja, Leo Mechelinin muotokuva ja rintakuva, piirroksia, veistoksia, nojatuoli, adresseja, valokuvia ja erilaista arkisto-ainesta; esineitä kaikkiaan 320 kpl.

Ratainsinööri V. J. Tammion testamentin nojalla kaupunginmuseo sai elokuun 30 p:nä 18×24 cm:n suuruisia valokuvaa, joista suurin osa esittää Helsingin rautatieaseman ympäristöä 1920-luvulla. Näiden valokuvien näytteillepanoa varten seurasi testamenttilahjoituksena rahaa 25 300 mk.

Kolmannen huomattavan lahjoituksen teki kaupunginmuseolle A. Pietinen oy., jolta saatiin 2 316 kpl sisältävä kokoelma valokuvanegatiiveja.

Paitsi edellä mainittuja ovat kertomusvuonna kaupunginmuseota lahjoituksin muistaneet ja rikastuttaneet seuraavat henkilöt, laitokset ja yhdistykset:

Aleksanterinkatuyhdistys, rouva H. Aschan, herra J. Berndtson, aikakauslehti Eeva, Osuusliike Elanto, herra F. Engberg, talousneuvos H. Gebhard, kirjakauppias I. Gordin, yli-insinööri E. Heino, Helsingin kaupunginarkisto, kaupunginhallitus, Helsingin kaupungin huoltovirasto ja vesijohtolaitos, Helsinki-seura, insinööri E. Hintze, Hämeenlinnan museo, professori K. Kaira, rehtori H. Kontturi, rouva H. Lahonen, neiti G. Lindbäck, L. Lindelöfin konetehtas oy., puutarhатыöntekijä A. Lindroth, rouva A. Markkula, herra J. Marks, tohtori Maila Mikkola, herra O. J. Niinikoski, sisustusarkkitehti M. T. Nordman, opettaja V. Ojaniemi, Osuustukkukauppa, Kustannusosakeyhtiö Otava, Paraisten kalkkivuori oy., toimistoapulainen T. Partanen, Perkko oy., A. Pietinen oy., koululainen P. Pohjanpalo, Renlund oy., ylioppilas H. Saari, Sotamuseo, Suomen yleisradio oy., Svenska beskickningen, Söderström & Co Förlag ab., Oy. Telko ab., pankinjohtaja R. Thorn, rouva E. Thurman, asemapäivystäjä E. Uuranen, kirjastoamanuenssi I. Wallenius, herra W. Weins ja rouva Åström.

Museolle ostetuista esineistä on erityisesti mainittava Senaatintorin korjaustöissä entisestä hautausmaasta löydetyt, kolmatta sataa vuotta vanhat lasihelmet ja rouva K. Pettay'n kokoelmista edullisesti ostettu harvinaisuus, 116 värillistä kivipiirrosta sisältävä teos: Das Malerische Finland, jonka on toimittanut H. C. Früs v. 1853. Maininnan ansaitsevat myös Lehtisaaren esihistoriallisesta hautaröykkiöstä laaditut piirroksat ja kartat sekä siitä otetut valokuvat. Samoin Unioninkatu n:o 16:n rakennustontilla esiintulleesta, n. 1750-luvulla rakennetusta harmaakivisestä, tähtiholvisesta kellarista laaditut piirustukset ja siitä otetut valokuvat, jotka Yleisradio oy. lahjoitti museolle.

Kaupunginmuseon kokoelmiin kertomusvuonna liitetyt uudet esineet jakaantuivat seuraavasti:

	Numeroa		Numeroa
Kirjallisuutta	208	Lasia, tinaa, hopeaa	6
Karttoja ja asemakaavoja	41	Talouskaluja	2
Rakennuspiirustuksia	5	Aseita	1
Opaskirjoja, kuvasarjoja, postikortteja	112	Virkapukuja	1
Valokuvia	2 004	Ritari- ja kunniamerkkejä	20
Valokuvanegatiiveja	3 797	Pukuja ja puvuston osia	36
Tauluja, piirroksia, muotokuvia	179	Koruja	10
Rinta- ja korkokuvia, veistoksia	7	Koneita ja työkaluja	2
Pienoismalleja	2	Maalöytöjä, esihistoriallisia kokoelmia	16
Sinettejä	2	Rakennusosia	11
Muistorahoja, merkkejä	24	Adresseja, käsikirjoituksia, arkistoainesta	570
Mitaleja, rahoja	3		
Huonekaluja	3		
		<u>Yhteensä</u>	<u>7 062</u>

Kaupunginmuseon kokoelmia katsomassa ja niissä opiskelemassa kävi kertomusvuoden aikana kaikkiaan 11 054 henkilöä. Näistä oli maksavia henkilöitä 4 613 ja maksuttomina päivinä käyneitä 6 441. Helsingin kouluista kävi museossa 35 luokkaa, joiden oppilasmäärä oli yhteensä 950. Museonhoitaja opasti opiskeluryhmille järjestettyinä ylimääräisinä aikoina museossa seuraavat ryhmät, joiden henkilöluku oli yhteensä 985: Kun-

nantyöntekijäin yhdistys, Helsingin kaupungin virkamieskerho, Helsingfors stads tjänstemannaförbund, Helsingin opaskerho, Käpylän kotitalouskerho, Hufvudstadsbladets kamratklubb, kotitalouslautakunnan Vallilan äitikerho, Yrittäjänaiset, Ilmatieteellisen keskuslaitoksen henkilökuntaa, Etu-Töölön Martat, Lauttasaaren Martat, Faktoriklubi, Helsinki-Seura, Sotalesket, Sosialidemokraattisten viran- ja toimenhaltijain yhdistys ja HOK:n ulkomaalaiset vieraat.

Helsingin opettajayhdistyksen kotiseutukurssien yhteydessä syyskuussa järjestettiin suomenkielisten kansakoulujen III ja VI luokan opettajille luentoja museokäyntien yhteydessä. Helsingin suomenkielisten kansakoulujen kotiseutuopetusta varten valmistetun, Vantaan Helsingistä Suur-Helsingiksi-nimisen rainan selostuksen laati kaupunginhallituksen toimeksiannosta museonhoitaja Helminen. Tämä 28 konekirjoitetun sivun pituinen selostus jaettiin monistettuna opettajille.

Keväällä laadittiin kaupunginmuseosta radioselostus, joka levitti tietoa museosta myös maaseudulle. Kotiseutu-lehden julkaisema Helsinki-numero sisälsi museonhoitajan kirjoittaman esittelyn Hakasalmen huvilasta ja kaupunginmuseosta.

Kaupunginmuseon esityksestä kaupunginhallitus myönsi 7 100 mk, jotta museo sai lähettää vaihtokappaleina kolmeen Yhdysvalloissa olevaan museoon ja Tukholman, Göteborgin ja Kööpenhaminan kaupunginmuseoihin kuvateoksen Pääkaupunkimme Helsinki.

Museon esinekokoelmat pidettiin avoinna yleisölle sunnuntaisin, maanantaisin, tiistaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 12—15 ja torstaisin klo 17—20. Pääsymaksu oli 20 mk. Koululaiset ja opiskelijaryhmät pääsivät kokoelmiin ilmaiseksi ja torstaisin oli kaikille museossa kävijöille pääsy kokonaan maksuton.

Menot ja tulot

Menoerä	Määrärahat, mk	Menot tilien mukaan, mk	Määrärahan säästö (+) tai ylitys (—), mk
Palkkiot	18 900	17 250	+ 1 650
Sääntöpalkkaiset virat	926 880	926 880	—
Tilapäistä työvoimaa	428 046	428 046	—
Vuokra	344 160	344 160	—
Lämpö	250 000	159 553	+ 90 447
Valaistus	6 000	7 395	— 1 395
Vedenkulutus	6 000	5 996	+ 4
Tarverahat	60 000	83 983	— 23 983
Kokoelmien kartuttaminen	150 000	157 617	— 7 617
Kokoelmien hoito	148 494	148 494	—
Kaluston hankinta	161 000	154 851	+ 6 149
Opaskirjan hankinta	200 000	200 000	—
Valokuvien ym. hankkiminen	89 150	89 150	—
Yhteensä	2 788 630	2 723 375	+ 65 255

Pääsylipuista kertyi tuloja 92 260 mk, museon julkaisujen myynti tuotti 7 115 mk, tuloja oli kaikkiaan 99 375 mk.